

**Формування ключових компетентностей учнів 2 класів
на уроках іноземної мови в контексті вимог
Нової української школи**

Опрацювання спеціальних джерел засвідчує, що навчання іноземної мови в початковій школі (1–4 класи) науковці (Н.П. Басай, О.Б. Бігич, І.Л. Бім, Н.Ф. Бориско, Л.Я. Зєня, І.О. Зимня, Л.В. Калініна, Р.П. Мільруд, С.Ю. Ніколаєва, Ю.І. Пассов, Т.К. Полонська, В.Г. Редько та ін.) розглядають як «перший ступінь, що різнобічно співвідноситься з освітніми галузями основної та старшої школи. Це й зумовлює його цільове спрямування, змістове наповнення, неперервність і наступність у всьому шкільному курсі» [2, с. 145]. Від продуктивності навчання іноземної мови в початкових класах значною мірою залежить якість подальшої мовної освіти, оскільки «саме в початкових класах, де учні вперше ознайомлюються з культурою і мовою іншого народу, формується їхнє ставлення до навчального предмета «іноземна мова», закладаються психолінгвістичні основи іншомовної комунікативної компетентності, необхідні та достатні для подальшого її розвитку й удосконалення [2, с. 127].

Нормативними документами визначено десять ключових компетентностей, що мають бути сформовані в здобувачів освіти [2; 9].

Аналіз змісту чинної програми з іноземних мов та узагальнення його результатів дають змогу проілюструвати послідовність і наступність формування ключових компетентностей учнів початкової школи відповідно до кожного класу [6].

Оскільки за програмою НУШ цього року почали навчатися другокласники, докладніше проаналізуємо особливості формування в них ключових компетентностей під час опанування іноземної мови.

Формування ключових компетентностей учнів початкової школи в другому класі багато в чому подібне до формування їх аналогів у першому класі. Як свідчить аналіз змісту чинної програми, учні обох класів засвоюють однаковий обсяг мовленнєвих функцій.

Компонентами такої ключової компетентності, як *спілкування державною (і рідною в разі відмінності) мовами*, є вміння використовувати українознавчий компонент у всіх видах мовленнєвої діяльності. Наголосимо, що в першому класі, коли учні тільки починають опановувати іноземну мову, державна (або рідна) застосовується більше, ніж у подальших класах.

Компетентність «Спілкування іноземними мовами». Попри те, що мовленнєві функції ситуативного спілкування однакові для першого та другого класів, тематика ситуативного спілкування й лексичний діапазон розширюються, додається тема «Людина», збільшується словниковий запас учнів, оскільки добір лексичного матеріалу здійснюється не тільки з урахуванням вікових особливостей учнів, а й змісту компетентнісно орієнтованих комунікативних завдань типу «послухай і повтори», «послухай та скажи», «заспівай пісню», моделювання ситуацій знайомства, розглядання малюнків, фотографій тощо. Лексичний матеріал, об'єднаний комунікативною функцією, в освітній процес вводиться поступово, від простого – до складного. Так, наприклад, у першому класі учні ознайомилися з темою «Харчування», мовний інвентар якої обмежений простим меню, а в другому класі учні засвоюють назви фруктів, овочів, напоїв. Це закладає підґрунтя для формування в учнів умінь використовувати мовні одиниці в різних контекстах відповідно до комунікативних потреб.

Таблиця 1

Формування ключових компетентностей на уроках іноземної мови в учнів другого класу

Ключові компетентності	Тематика ситуативного спілкування						
	<i>Я, моя родина і друзі</i>	<i>Вілля Відпочинок і</i>	<i>Природа</i>	<i>Людина</i>	<i>Свята та традиції</i>	<i>Харчування</i>	<i>Школа</i>
<i>Спілкування державною (рідною) мовою</i>	Формується частково						
<i>Спілкування іноземними</i>	Формується						

<i>мовами</i>				
<i>Математична компетентність</i>	Формується	Формується ситуативно	Формується	Формується ситуативно
<i>Основні компетентності в природничих науках і технологіях</i>	Не формується	Формується	Не формується	
<i>Інформаційно-цифрова компетентність</i>	Формується			
<i>Уміння вчитися упродовж життя</i>	Формується			
<i>Ініціативність і підприємливість</i>	Формується			
<i>Соціальна та громадянська компетентності</i>	Формується частково			
<i>Обізнаність та самовираження у сфері культури</i>	Формується ситуативно		Формується	Формується ситуативно
<i>Екологічна грамотність і здорове життя</i>	Не формується	Формується ситуативно	Не формується	

Математична компетентність. Якщо в першому класі на уроках іноземної мови учні вивчали числівники від 1 до 10, то в другому – до 20, насамперед у межах тем «Я, моя родина і друзі» (вік молодших членів родини і друзів), «Свята та традиції» (час, години), «Харчування» (ціна фруктів, овочів, напоїв). Як бачимо зі змісту тем, їх лексичний діапазон передбачає безпосереднє використання числівників у різних комунікативних ситуаціях і застосування логіко-математичного інтелекту, що свідчить про формування математичної компетентності учнів, щоправда, обмежене незначною кількістю засвоєних числівників. У процесі опанування інших тем означена компетентність може формуватися ситуативно (через застосування числівників),

наприклад: «полічи до 10», «порахуй до 20», «назви час», «скажи, яку годину показує твій годинник», «перепиши назви чисел словами» тощо.

Основні компетентності в природничих науках і технологіях, як і в першому класі, формуються в межах теми ситуативного спілкування «Природа», у процесі вивчення якої лексичний діапазон розширюється через засвоєння учнями назв диких і свійських тварин, пір року. Словниковий запас учнів дозволяє не просто називати певні слова, а й висловлювати враження від спостережень над природою, що дає змогу урізноманітнити тематику спілкування. Так, учні навчаються називати пори року, висловлювати своє ставлення до них.

Інформаційно-цифрова компетентність, як і в першому класі, формується шляхом реалізації відповідного набору мовленнєвих функцій. В освітньому процесі продовжують застосовувати інформаційні технології та ігри.

Компетентність «Уміння вчитися впродовж життя». З огляду на те, що в першому класі учні набули певного досвіду користування підручником, робочим зошитом, у них формувались уміння шукати інформацію з різних джерел, організувати свій час і навчальний простір, то в другому класі вони закріплюють ці вміння. Шкільна практика доводить, що учні другого класу мають певний досвід самостійної діяльності, що є важливим складником зазначеної компетентності.

Компетентність «Ініціативність і підприємливість». У другому класі за рахунок розширення лексичного діапазону учні можуть вирішити більше життєвих ситуацій, ніж у першому класі, тож означена компетентність формується повною мірою.

Соціальна та громадянська компетентності формуються частково, оскільки учні другого класу продовжують на уроках співпрацювати з однокласниками, спілкуючись іноземною мовою, водночас варто зазначити, що в учнів все ще не вистачає мовленнєвих функцій для вміння формулювати власну позицію. Водночас зауважимо, що цікавими для учнів другого класу є завдання «пограй у гру з однокласником», «попрацюйте парами: учні запитують

та відповідають почергово», «допоможи друзям у вивченні матеріалу» (вправа, що потребує називання певних предметів чи істот виконується парами) тощо.

Компетентність «Обізнаність та самовираження у сфері культури» формується шляхом залучення учнів до нового соціального досвіду, ознайомлення їх зі святами та традиціями України та країни, мову якої вивчають, а також із зарубіжним дитячим фольклором, святковими піснями. Наприклад, відповідно до вимог навчальної програми учні вивчають різноманітні лічилки, пісні.

Компетентність «Екологічна грамотність і здорове життя». Змістом чинної програми не передбачено в другому класі системного формування цієї ключової компетентності. Як і в першому класі не включено мовленнєві функції, необхідні для пропагування здорового способу життя засобами іноземної мови. Щоправда, тему ситуативного спілкування «Природа» значно розширено, оскільки введено відомості про пори року, дикі та свійські тварини, а також уведено тему «Людина», що передбачає засвоєння іноземною мовою назв частин тіла. Це уможливорює ситуативне формування означеної ключової компетентності через виконання відповідних завдань, як-от «розкажи, у що ти одягнеш ляльку в різні пори року», «скажи, які продукти обереш собі на сніданок» тощо.

У процесі навчання іноземних мов ключові компетентності характеризуються певною кількістю соціально значущих комунікативних умінь; здібностей у різних видах іншомовної діяльності, комунікативної поведінки. Формування й удосконалення їх свідчить про послідовну роботу у цьому напрямі, що повинна здійснюватися систематично й послідовно.

На нашу думку, формування ключових компетентностей учнів початкових класів у процесі навчання іноземної мови має здійснюватися комплексно, передусім через добір компетентнісно орієнтованих ситуативних завдань, які самостійно може визначати й пропонувати вчитель відповідно до рівня навчальних досягнень його учнів і їхніх потенційних можливостей. Такі види діяльності спонукають до засвоєння мовного матеріалу, формуванню

мовленнєвих механізмів, соціокультурних реалій, а також сприяють розширенню комунікативного й соціального досвіду школярів.

Отже, такі компетентності, як *спілкування державною (рідною) мовою, спілкування іноземною мовою, уміння вчитися впродовж життя, ініціативність і підприємливість, соціальна та громадянська компетентності* формуються постійно в процесі навчання іноземної мови, незалежно від теми чи змісту завдань, інші, як-от *математична компетентність, основні компетентності у природничих науках і технологіях, обізнаність та самовираження у сфері культури, екологічна грамотність і здорове життя* формуються виключно в межах певних тем. З огляду на це, у формуванні низки цих компетентностей зростає роль учителя, який може впливати на тематику завдань, добір відповідних лексичних одиниць для організації спілкування, визначення ситуацій у межах яких може здійснюватись навчання.

Використані джерела

1. Державний стандарт початкової освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 р. № 87. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF>
2. Лінгводидактичні засади навчання іноземних мов у закладах вищої педагогічної та загальної середньої освіти : монографія / відп. за вип. М. М. Сідун, Т. К. Полонська. Мукачево, 2018. 342 с.
3. Нова українська школа: Концептуальні засади реформування середньої школи : МОН України. Київ, 2016. 40 с.
4. Редько В. Г. Дидактичні та методичні підходи до конструювання змісту навчання іноземних мов у сучасних ЗНЗ на компетентнісних засадах: теорія і практика. Іноземні мови у школах України. 2014. № 4. С. 17–23.
5. Редько В. Г. Лінгводидактичні засади навчання іноземної мови учнів початкової школи : метод. посіб. для вчителів ін. мов. Київ, 2007. 136 с.
6. Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти : Іншомовна галузь. Іноземна мова (розроблена під керівництвом О.Я. Савченко) : наказ МОН України від 21.03.2018 № 268. URL:

<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>